

**Л.Ю. Мельник, аспірантка кафедри інформаційних систем
Уманського державного аграрного університету**

ПРОБЛЕМИ АУДИТУ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

В статье проанализировано основные проблемы, что касаются аудита нематериальных активов. Представлено данные по использованию нематериальных активов в работе отечественных предприятий. Предложено схему проведения аудита нематериальных активов.

In the article it is analysed the basic problems that concern audit of non-material assets. It is submitted the data on use of non-material assets in work of the domestic enterprises. It is offered the scheme of realization of audit of non-material assets.

Перехід від постіндустріального до інтелектуального суспільства обумовлює необхідність аудиту нематеріальних факторів виробництва. На сьогоднішній день відбувається зростання значущості нематеріальних активів підприємства і особливо їх складової – інтелектуальної власності. Часто ми не розуміємо поняття інтелектуальна власність, але насправді кожен продукт чи послуга, якими ми користуємось у повсякденному житті, є результатом довгого ланцюга великих чи малих перетворень. Основною цінністю об'єктів інтелектуальної власності є те, що з їх допомогою можна монополізувати товари на ринку, підвищити попит та розширити коло споживачів.

В ринкових умовах різко зростає практичне значення використання нематеріальних активів. Тому для підприємств, бухгалтерів і аудиторів значний інтерес представляє аналіз основних особливостей аудиту [1].

Термін “аудит” завжди використовувався в контексті бухгалтерії, маючи на меті підтвердження того, що на рахунках компанії відображені точні і доствірні дані про її фінансовий стан.

Аудит як професійна діяльність утвердився на світовій економічній арені в середині XIX ст., коли спочатку в Англії, а потім у ряді інших європейських країн були прийняті відповідні закони, що зобов'язують акціонерні товариства один раз на рік надавати свою річну фінансову звітність для належної перевірки з метою визначення її вірогідності [2].

Певний внесок у вирішення і розробку теоретичних і практичних положень аудиту нематеріальних активів внесли відомі вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: І.А. Бігдан, О.Б. Бутнік-Сіверський, Э. Брукинг, П. Лернер, О.А. Підопригора, А. Полтарак та ін.

Актуальність та значимість питань аудиту нематеріальних активів на сучасному етапі розвитку підприємств України, дискусійність багатьох теоретичних і практичних питань зумовили вибір теми статті.

Метою аудиту нематеріальних активів є підтвердження достовірності даних про вартість нематеріальних активів, відображених у фінансовій звітності.

У міжнародній практиці аудит класифікується за трьома ознаками:

- 1) операційний – перевірка будь-якої сфери і методів діяльності господарської системи з метою оцінки продуктивності та якості;
- 2) аудит на відповідність – перевірка на дотримання персоналом правил, вимог, розпоряджень, що доведені вищестоящим керівництвом;
- 3) аудит фінансової звітності – перевірка відповідності організації фінансового обліку та звітності чинному законодавству з даних питань [3].

Основними завданнями аудиту нематеріальних активів є: 1) скласти перелік всіх нематеріальних активів підприємства; 2) впевнитись, що всі нематеріальні активи правильно оформлені і захищені; 3) підтвердження правильності та своєчасності відображення в обліку операцій з нематеріальними активами; 4) зіставлення даних аналітичного з даними синтетичного обліку нематеріальних активів; 5) зіставлення даних синтетичного обліку нематеріальних активів з даними фінансової звітності; 6) виявити порушення і слабкі місця в процедурах, які використовуються фірмою для ідентифікації і захисту нематеріальних активів.

Незважаючи на численні нормативно-правові акти у сфері аудиту, ще досить багато проблем аудиту нематеріальних активів залишаються невирішеними. Основними напрямками розвитку аудиту нематеріальних

активів можуть стати: 1) розробка механізму практичного застосування МСА в Україні; 2) використання практичного досвіду міжнародних аудиторських фірм у сфері інтелектуальної власності; 3) розробка системи заходів, які дадуть змогу ліквідувати монополію певних аудиторських фірм на ринку аудиторських послуг; 4) розвиток методології та технології аудиту на основі використання комп'ютерної техніки, інформаційних технологій; 5) удосконалення форм звітності аудиторських фірм.

Аудит нематеріальних активів доцільно проводити за запропонованою нами схемою (рис. 1).

Рис. 1 Схема проведення аудиту нематеріальних активів

Оцінка ринкової вартості нематеріальних активів аудиторськими фірмами може проводитись за програмою [4], яка передбачає послідовні стадії виконання робіт: 1) визначення предмету оцінки; 2) визначення дати оцінки; 3) формування мети і функцій оцінки; 4) попередній огляд підприємства (асортимент продукції, персонал, організаційна структура, вивчення ринку, показники діяльності підприємства); 5) збір та аналіз даних (фінансова інформація, бізнес-план, статистична інформація, облікова інформація); 6) обстеження нематеріальних активів (перевірка первинних документів, перевірка матеріальних носіїв, виявлення неврахованих у балансі активів); 7) правова експертиза (перевірка наявності свідоцтв, патентів, ліцензій на володіння нематеріальними активами); 8) вибір підходів і методів оцінки (доходний, метод капіталізації прибутку, метод надлишкового прибутку, витратний); 9) оцінка вартості нематеріальних активів (вибір бази розрахунку, вибір ставки дисконту, експертна оцінка ризику, розрахунок ставки дисконту, експертна оцінка естетичного сприйняття та значимості товарного знаку, визначення коефіцієнту придатності); 10) обґрунтування результатів оцінки; 11) складання звіту аудитора з оцінки.

В обліку вартісна оцінка нематеріальних активів характеризується кількома показниками, наведеними у табл. 1.

Таблиця 1

Показники вартісної оцінки нематеріальних активів

Код рядка за формою №1 "Баланс"	Показник	Рахунок бухгалтерського обліку
010	Залишкова вартість	Різниця між залишками за рахунком 12 "Нематеріальні активи" та субрахунком 133 "Знос нематеріальних активів"
011	Первісна вартість	Рахунок 12 "Нематеріальні активи"
012	Накопичена амортизація	133 "Знос нематеріальних активів"

Аналіз даних звітності вітчизняних підприємств свідчить про низький рівень використання нематеріальних активів (НМА) у діяльності підприємств (рис.2) [5].

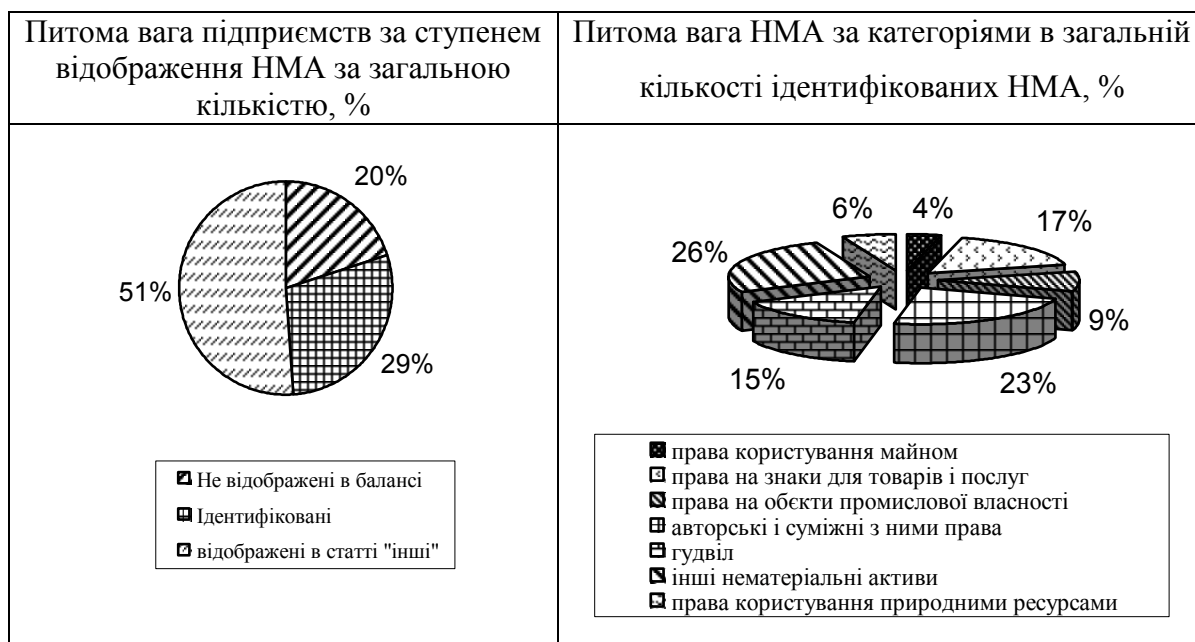

Рис. 2 Відображення нематеріальних активів в бухгалтерській звітності підприємств України

Висновки. В Україні створено достатню нормативно-правову базу, що дозволяє використовувати інтелектуальну власність та нематеріальні активи у господарській діяльності підприємств. Але ця база включає велику кількість законодавчих актів, що призводить до складностей при користуванні, тому необхідним є узагальнення і систематизація інформації. Аудит нематеріальних активів дозволяє скласти перелік нематеріальних активів і впевнитись в тому, що вся власність правильно передана власнику і захищена. Аудит також забезпечує ідентифікацію і документування нематеріальних активів, і дозволяє виправити всі помилки, які були допущені підприємством при використанні даних активів. В умовах ринкових відносин аудит повинен в першу чергу стояти на захисті прав власників. Однак недостовірність інформації та подвійний облік, що породжує тіньову економіку, суттєво знизили достовірність фінансової звітності та довіру до аудиту. Вважаємо, що запропонована

схема аудиту нематеріальних активів забезпечить підвищення ефективності та якості аудиту.

Бібліографічний список:

1. Жаворонкова Г.В., Мельник Л.Ю. Проблеми викладання обліку і аудиту нематеріальних активів // Проблеми підготовки фахівців з інтелектуальної власності в Україні / Матеріали V Всеукраїнської науково-практичної конференції. – К.: Ін-т. інтелектуальної власності і права, 2005. – 178 с.
2. Драгун Л., Вініченко О. Основні напрями розвитку функцій аудиту // Бухгалтерський облік і аудит. - № 3. – 2003. - С. 59-62;
3. Левицька С. Правове регулювання аудиту ефективності // Економіка України. – березень. – 2005. – С. 68-76;
4. Бигдан И.А., Полевая Т. Организационно-методические аспекты аудита нематериальных активов // Прогресивні ресурсозберігаючі технології та їх економічна обґрунтованість у підприємствах харчування. Економічні проблеми торгівлі: Зб. наук. пр. Ч.2 – Харків, ХДАТОХ, 2002. – С.45-51;
5. Мельник Л.Ю. Статистичні методи визначення вартості об'єктів інтелектуальної власності // Статистична оцінка макро- і мікроекономічних чинників господарської діяльності: Збірник наукових праць. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2005. – 111 с.;
6. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / Пер. с англ. Под ред. Л.Н. Ковалик. – СПб: Питер, 2001. – 288 с.;
7. Полтарак А., Лернер П. Основы интеллектуальной собственности / Пер. с англ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2004. – 208 с.